

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ТА КРИМІНОЛОГІЧНОЇ (ПРОФІЛАКТИЧНОЇ) ПОЛІТИКИ

Бойко А. М.

МЕТОДОЛОГІЯ ПІЗНАННЯ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

УДК 343.85

Створення ефективної системи запобігання і протидії корупційній злочинності багато в чому залежить від методології пізнання цього соціального феномену та особливостей його проявів. Питання методології дослідження є актуальними для будь-якого наукового пошуку, в тому числі й для дослідження корупційної злочинності, зокрема на сучасному етапі, коли активно змінюється структура та динаміка її проявів, суттєво ускладнюються соціальні процеси, що їх зумовлюють, відтак ускладнюються завдання, які необхідно вирішувати для запобігання та протидії цій злочинності. Саме тому актуалізується значення засобів, форм і методів пізнання, які необхідно задіяти для дослідження корупційної злочинності. Адже шлях до розуміння природи та особливостей відтворення корупційної злочинності пролягає через оволодіння сучасною методологією її дослідження.

Низка питань методології кримінологічних досліджень потребує нагальних теоретичних розробок у зв'язку з появою нових концептуальних підходів до методології наукового пізнання загалом, а також концепцій і доктрин в окремих наукових галузях: економіці, соціології, психології, політології, методологічне підґрунтя яких використовується у кримінологічних дослідженнях. До вагомого наукового доробку, на якому ґрунтується сучасна методологія кримінологічного пізнання, належать праці І. Даньшина [1; 2, с. 26-49; 3, с. 292-295], А. Закалюка [4, с. 89-121], А. Зелінського [5]. Однак чимало питань потребують подальших

досліджень, у тому числі і методології дослідження корупційної злочинності. Зазначимо, що тільки А. Закалюк звернувся до методологічних засад дослідження корупції [6, с. 200-218], але ще окремі питання методології пізнання цього соціального феномену та детермінації його проявів залишаються поза увагою науковців.

Перш ніж безпосередньо розпочати розгляд питань методології дослідження корупційної злочинності, необхідно уточнити, що взагалі прийнято розуміти під методологією.

Термін «методологія» походить від двох грецьких слів: *methodos* – пізнання і *logos* – вчення, тож дослівно – це вчення про пізнання. З погляду змістовного навантаження методологію сьогодні розглядають як вчення про наукове пізнання, принципи і способи організації наукової діяльності, сукупність методів, які застосовують в науці чи науковому дослідженні.

Не вдаючись до аналізу полярних позицій, зазначимо: у сучасній вітчизняній науці найпоширенішою є концепція про багаторівневий характер методології наукового дослідження. Такий підхід запропонували свого часу В. Лекторський і В. Швирев й удосконалив Е. Юдін. На їхню думку, методологія пізнання охоплює чотири рівні: філософської методології, загальнонаукових принципів і форм дослідження, конкретно-наукової методології, методики і техніки наукового дослідження [7, с. 36; 8, с. 40-44].

Загальнофілософська методологія як концептуальний підхід наукового дослідження ґрунтується на загальнофілософських законах та категоріях і визначає загальну стратегію дослідження й інтерпретацію його результатів. Використання евристичних і прогностичних компонентів філософського осмислення природних та соціальних процесів і явищ є необхідною умовою конкретно-наукового пізнання. Саме філософська методологія становить категоріальну основу наукового пошуку і слугує передумовою оптимального спрямування наукового дослідження, забезпечуючи оперування теоретичною базою пізнання складних предметних структур, які ще не досліджені чи недостатньо досліджені у соціальній практиці.

Філософську методологію не варто ототожнювати з філософією загалом, мета якої – здійснювати аналіз і визначати шляхи вирішення основоположних проблем буття. Філософська ж методологія використовує лише головні ідеї та принципи для окреслення шляху пізнання, формування його методів і засобів.

Загальнонаукова методологія визначає загальні методи та засоби пізнання (тобто такі, що використовують для багатьох наук), їхні можливості і межі застосування, в тому числі аналітико-синтетичний метод, методи абстрагування та конкретизації, методи індукції і дедукції, метод моделювання, а також спостереження, експерименту та ін. Їх поділяють на теоретичні й емпіричні [9, с. 39-81]. Загальнонаукова методологія встановлює відповідні норми, критерії та форми пізнання, покликані унеможливити суб'єктивність і логічну непослідовність самого процесу пізнання та його результатів. Власне висунення наукових гіпотез, встановлення закономірностей, побудова і перевірка теорій – все це зумовлює використання певних способів, прийомів і норм наукового дослідження, які у своїй сукупності й становлять потенціал загальнонаукової методології.

Конкретно-наукова методологія – сукупність наукових підходів, методів і процедур інтерпретації та застосування загальних (філософських) законів і категорій, а також загальнонаукових методів у певній галузі знань, це – спосіб пізнання, розроблений та адаптований для вузької сфери знань, де реалізуються філософські категорії та загальнонаукові методи з дослідження специфічного об'єкта. Зокрема, у нашому випадку таким об'єктом є корупційна злочинність.

Методологія кримінологічних досліджень, крім філософських категорій, законів і принципів, загальнонаукових методів та форм, а також власної методологічної складової, формується і внаслідок адаптації методологічних стандартів, норм і методів інших галузей соціальних знань, у тому числі таких як право, соціологія, психологія, економіка тощо.

Однак необхідно пам'ятати, що під час використання методологічних компонентів або теоретичних положень, висновків

чи статистичних узагальнень з інших галузей наукових знань, потрібно перевіряти їхню відповідність з такими самими концептуальними методологічними підходами. Методологічна неузгодженість, виникнувши у випадку порушення такої вимоги, може негативно вплинути на результати дослідження та їхню інтерпретацію [10, с. 157].

Методологічні засади кримінологічного пізнання корупції визначаються специфікою її предмета. Саме предмет окреслює і методологічні засади, і методологічні норми та допустимі методи дослідження. У цьому контексті необхідне розуміння значущості змістовної інтерпретації предмета. Адже у кримінології існують різні концептуальні підходи до розуміння корупційної злочинності, її детермінації та ін. Тому від змістовної інтерпретації предмета дослідження залежить обрання відповідних методів [10, с. 157-158].

Дослідження корупційної злочинності починається з вибору проблеми та її актуальності. Для України найперше йдеться про визначення реального стану корупційної злочинності, особливостей її проявів та розуміння їхньої детермінованості. Після цього починається логічне й емпіричне опрацювання цього соціального явища через висунення та перевірку відповідних гіпотез. Завершується наукове дослідження формуванням цілісної концепції запобігання та протидії корупційній злочинності або уточненням і доповненням уже існуючої.

Проте у кримінологічних дослідженнях корупційної злочинності інколи використовують й інший підхід. Зокрема, дослідження починають зі збирання статистичних даних, на підставі яких за посередництвом індукції здійснюють їхнє узагальнення та формування відповідних висновків та рекомендацій. У цьому підході переважно застосовують емпіричні й описові методи дослідження. Щоправда, такий підхід має низку недоліків. По-перше, це проблема повноти статистичних даних, які не завжди відображають реальні прояви корупційної злочинності. По-друге, лише поєднання емпіричних і теоретичних методів забезпечує повноту дослідження. По-третє, за такого підходу важко уникнути суб'єк-

тивізму. Кожен дослідник керується певною системою цінностей, і його ціннісні уявлення в той чи інший спосіб позначаються на його інтерпретації зібраних статистичних даних. Таке методологічне упущення можна спостерігати у найрізноманітніших оцінках стану корупційної злочинності у нашій державі: від істотного перебільшення її реального стану, до відвертого применшення як самої проблеми, так і суспільної небезпечності її наслідків.

Проблема цінностей не є надуманою, – ціннісні судження містяться у наукових дослідженнях. Соціальна практика найпереконливіше довела й доводить, що ніколи не існувало, не існує й не існуватиме методології соціального пізнання, абсолютно нейтральної у соціально-змістовному аспекті, тобто методології, так би мовити, соціально-дистильованої, незалежної від впливу переконань і установок дослідника, зумовлених його загальним світоглядом [11, с. 25].

Саме тому дослідження повинно починатись не лише з емпіричного зібрання статистичних даних, а з теоретичного аналізу відповідних наукових проблем, що стосуються сутності корупційної злочинності та характеру і механізмів її проявів.

Це означає, що ті методи, які обрані для дослідження корупційної злочинності повинні використовуватись у відповідному «методологічному ключі», тобто за умови розв'язання низки принципових питань дослідження.

Тому використання концептуальних підходів, методологічних принципів, норм і методів повинно відповідати принаймні таким трьом постулатам:

- об'єктивна зумовленість обраних методів дослідження його предметом; саме предмет дослідження (тобто певна сторона, грань, властивість об'єкта дослідження) «веде» за собою дослідницький метод, визначає можливі межі його застосування, придатності;

- необхідність встановлення єдиної істини, вірогідність якої можна довести й перевірити за допомогою певного об'єктивного критерію;

- неодмінним показником прийнятності, евристичності певного концептуального підходу та дослідницького методу є спроможність наближувати, приводити до розкриття соціальної сутності явища, яке вивчають (а не до її приховування, або затушовування) [11, с. 24-25].

Наведені положення є наукознавчими аксіомами: вони стверджені реальною дослідницькою практикою багатьох поколінь учених.

Проте, незважаючи на теоретичні надбання методології науки, багато методологічних проблем дослідження корупційної злочинності, ще залишаються нерозв'язаними.

Другою проблемою є пошук шляхів, методів і засобів, розробка і використання яких створить надійну наукову основу дослідженню корупційної злочинності. Зазначена проблема особливо складна за сучасних умов, коли у методологічному процесі задіяні різні конкуруючі вчення, які претендують на наукову істину. Це передусім відчутно у висвітленні питань про визначення рівня корупційної злочинності, її детермінації, суспільних наслідків впливу корупційної злочинності та ін.

Водночас пошук оптимальних пізнавальних засобів повинен допомогти зрозуміти основні риси трансформації нашого суспільства та їх детермінуючий вплив та рівень корупційної злочинності. Тому завдання кримінологічного дослідження – не лише відстежити ці зміни, а й зрозуміти їхню природу та сутність, запропонувати дієві заходи запобігання та протидії корупційній злочинності.

Дослідження корупційної злочинності має диференційовано вирішити низку важливих завдань:

- пізнати природу і сутність корупційної злочинності та особливостей її проявів у сучасній Українській державі;
- здійснити порівняльний аналіз корупційної злочинності з сукупністю корупційних адміністративних правопорушень;
- визначити структуру та механізм детермінації корупційної злочинності, використовуючи наукові положення соціології, політології, економічної теорії, психології та ін.;

- сформулювати основні наукові гіпотези щодо сутності та особливостей формування детермінуючого комплексу корупційної злочинності, а також здійснити їхнє теоретичне узагальнення;
- запропонувати та науково обґрунтувати концепцію запобігання та протидії корупційній злочинності.

Певні методологічні труднощі безпосередньо впливають з особливостей самого об'єкта дослідження. Зокрема, дослідження корупційної злочинності, насамперед, ґрунтується на визначенні відповідного кримінологічно-вагомого обсягу емпіричних даних, які передусім стосуються кількісно-якісних показників корупційної злочинності та показників, що характеризують явища, процеси й умови, від яких залежить замовлення корупційної злочинності, її існування та зміни.

Звідси постає завдання: по-перше, визначити реальний стан корупційної злочинності; по-друге, максимально обґрунтовано, точно і предметно встановити ті явища і процеси, які зумовлюють стан та характер корупційної злочинності, виявити рівень їхнього детермінуючого впливу. Від цього залежить не лише окреслення меж самого дослідження, а й загальний методологічний підхід до його проведення і визначення процедур перевірки гіпотез.

Від розв'язання цих методологічних питань залежить розуміння та практичне вирішення головного завдання, яке полягає в опрацюванні науково обґрунтованих рекомендацій стосовно запобігання та протидії корупційній злочинності.

Перша проблема, яка традиційно ускладнює такого роду дослідження, це – проблема емпіричних даних. Офіційні показники стану корупційної злочинності не відображають дійсної картини і, відповідно, не дають повного уявлення про обсяги та характер її проявів. С.М. Іншаков цілком вірно зауважив, що зважаючи на високий рівень латентності корупційної злочинності, можна зробити висновок, що динаміка зареєстрованої її складової показує не стільки реальну кримінальну ситуацію у цій сфері, скільки відображає стан протидії корупційній злочинності. У цьому ракурсі зростання зареєстрованих злочинів можна розцінити як показник підвищення активності правоохоронних органів, а зниження

числа зареєстрованих злочинів – як показник зниження цієї активності [12, с.99].

Ситуація ускладнюється ще й тим, що в Україні дотепер не напрацьовано відповідних методик дослідження латентності корупційної злочинності. Тому найчастіше про стан корупційної злочинності судять за висновками Світового банку, Міжнародного валютного фонду, міжнародної організації Transparency International (яка у 2011 році за індексом сприйняття корупції відвела Україні 152 місце між Угандою (151-ше місце) і Конго (154-те місце) [13]), національних громадських організацій, або ж досліджень окремих науковців. У своїх дослідженнях перелічені суб'єкти керуються різними (як правило відмінними) цілями і відповідно використовують різні методики визначення стану корупційної злочинності. Найчастіше порівнюються показники умов економічного розвитку (рівень економічної конкуренції, інвестиційний клімат, захист права власності, ефективність дозвільної системи, незалежність судової системи тощо) та оцінюється контрольно-наглядова діяльність державних органів, та якість надання адміністративних послуг органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування [14; 15]. Безсумнівно, що такі дослідження в основному розкривають реальний стан речей за окремими параметрами, але не завжди відтворюють повну картину стану корупційної злочинності і, що важливо, не завжди створюють цілісну уяву про детермінуючий комплекс корупційної злочинності і його зміну в часових і просторових межах. Варто зазначити, що емпіричні дані без належної науково обґрунтованої методики і програми дослідження не завжди репрезентативні. Так, досліджуючи рівень природної латентності корупційних злочинів, доцільно використовувати методику кримінологічної стратифікації суспільства, але за умови проведення широкомасштабного віктимологічного дослідження. Шляхом опитування важливо визначити частку населення, яка має корупційний досвід, встановити періодичність цих корупційних проявів, а також їхні чинники. Адже крім загально соціальних чинників корупційної

злочинності, важливо визначити й індивідуальні чинники корупційних проявів та механізм їх реалізації.

Крім того, для більшої достовірності висновку про рівень латентності цього виду злочинів напевно треба було б використати і додаткові методи дослідження, зокрема: статистичний аналіз (співставлення динамічних рядів корупційної злочинності з інформацією про певні соціальні процеси; співставлення даних про злочинність в межах держави і у регіонах; аналіз динамічних закономірностей корупційної злочинності; розрахунок тренда корисливої насильницької злочинності тощо); факторний аналіз (виявлення залежності між рівнем корупційної злочинності і криміногенними чинниками, які детермінують цю злочинність); аналіз циклічності динаміки корупційної злочинності (у динаміці злочинності спостерігається певна циклічність, яка викликана певною природною циклічністю соціальних процесів («зниження-зростання»)); аналіз тренда корупційної злочинності (тренд – це тенденція злочинності, яка проявляє себе за значний період починаючи з 5 років, для цього використовуються математичні моделі: лінійна, експоненціальна, гіперболічна, параболічна, логістична. Тренд практично не піддається фальсифікації і показує тенденцію реальної злочинності); аналіз відхилень від нормальної величини кореляційної залежності; структурний аналіз корупційної злочинності [16].

Друга проблема наукового дослідження корупції це – інтеграція емпіричних даних задля виявлення певних тенденцій, побудови гіпотез і самостійної концепції. Судження про корупцію не мають дедуктивного характеру і, отже, не можуть бути підтверджені повністю емпіричними, а також експериментальними дослідженнями. Тобто теоретичні положення не можна послідовно і логічно вивести одне з одного, як у природничих науках. За таких умов особливо важлива роль у дослідженнях корупції належить гіпотезі. Тому висунення гіпотез і формування цілісної теоретичної конструкції буде ґрунтуватись, окрім емпіричних даних, на результатах досліджень інших учених, впливати із загальних кримінологічних положень, а також частково з гіпотез, що вже

отримали підтвердження у соціальній практиці. Адже навіть уява про те, що є корупцією, відрізняються у різних державах залежно від соціального і культурного контексту. Якщо ми виходимо з постулату про існування таких відмінностей, то необхідно досліджувати, як самі діючі індивіди оцінюють певні соціальні практики. Аналіз соціо-культурної логіки, яка визначає повсякденну поведінку людей, дозволяє продемонструвати, що корупція може і повинна розглядатись як неоднозначний, складний феномен – з причини відмінностей, які існують в соціальному досвіді і культурних цінностях різних суспільств і середовищ [17, с.57-58].

Третя проблема, яка також постає з вимог методології науки, – обов'язковість можливості перевірки гіпотез і, відповідно, підтвердження істинності (науковості) самої теорії та побудова на цій основі обґрунтованих прогнозів. Перевірка гіпотез, природно, є необхідною складовою наукового дослідження: без неї дослідження певною мірою втрачає право претендувати на істинність.

Тому наукові судження про корупційну злочинність у тій частині, в якій неможлива верифікація гіпотез, потребує визначення відповідних критеріїв істинності (науковості). До того ж, необхідно пам'ятати, що більшість кримінологічних теоретичних узагальнень і гіпотез мають лише ймовірний характер. У цьому випадку жодного дедуктивного правила перевірки гіпотези не існує, і тому можна зазначити лише про часткове підтвердження чи верифікацію гіпотези [9, с. 261]. У зв'язку з цим для кримінологічних концепцій серед критеріїв науковості важливе значення має їхня здатність сприяти вирішенню теоретичних проблем комплексного характеру, що ґрунтуються на статистичних даних, висновках експертів з різних галузей знань (економіки, політології, психології тощо), логічних висновках за зіставленням результатів досліджень інших вчених, на положеннях загальних кримінологічних учень. Ці вимоги повинні бути реалізовані у формування концепції запобігання та протидії корупції на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Засобом реалізації всіх цих вимог є створення комплексної програми кримінологічного дослідження. За наявності тих мето-

дологічних труднощів, про які вже йшлося вище, у дослідженні важливо чітко окреслити, експлікувати завдання, які необхідно розв'язувати, сформулювати коло проблемних питань, уточнити використовувані поняття, а також системно визначити всі методи, які застосовують. Це значно сприятиме «методологічній озброєності» дослідження.

Вивчення корупційної злочинності повинно відображати сутність багатьох соціальних процесів і явищ, встановити закономірності, які відображають реальні обумовлювальні зв'язки між ними, а також дати їм наукове пояснення. До них належать проблеми виявлення взаємозв'язку й обумовленості корупційної злочинності та політичного і економічного розвитку держави, природи криміногенних і антикриміногенних чинників у сучасному українському суспільстві, вивчення управлінських моделей стосовно їхньої потенційної криміногенності, визначення взаємозв'язку й зумовленості таких явищ, як соціальні протиріччя та закономірності злочинної поведінки у сфері службової діяльності, колізії службових і приватних інтересів та норми поведінки учасників управлінських відносин тощо. Вирішувати ці кримінологічноскладні завдання можна лише внаслідок дотримання методологічних принципів, засобів і норм дослідження. Тільки у такому випадку наукова розвідка буде мати гносеологічне значення і водночас дасть змогу наблизитися до розв'язання завдань формування онтологічної складової дослідження корупції.

1. Даньшин И.Н. Введение в криминологическую науку / И.Н. Даньшин. – Х.: Право, 1998. – 142 с.
2. Даньшин И.Н. Общетеоретические проблемы криминологии: [монография] / И.Н. Даньшин. – Х.: Прапор, 2005. – 224 с.
3. Даньшин И.М. Методология и методы криминологической науки / И.М. Даньшин // *Методологічні проблеми правової науки: матеріали міжнар. наук. конф., Харків, 13–14 груд. 2002 р.* – Х., 2003. – С. 292–295.
4. Закалюк А.П. Курс сучасної української криминології: у 3 кн. / А.П. Закалюк – К.: Видавничий дім *In Jure*, 2007. – Кн. 1. – 424 с.
5. Зелинский А.Ф. Методики криминологических исследований: [учеб. пособие] / А.Ф. Зелинский. – К.: УМК ВО, 1992. – 48 с.
6. Закалюк А.П. Курс сучасної української криминології: у 3 кн. / А.П. Закалюк. – К.: Видавн. дім *In Jure*, 2007. – Кн. 2: Криминологічна

- характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів.* – 712 с.
7. Лекторский В.А. *Методологический анализ науки (типы и уровни)* / В.А. Лекторский, В.С. Швырев // *Философия, методология, наука* / [отв. ред. В.А. Лекторский.] – М.: Наука, 1972. – С.7-44.
 8. Юдин Э.Г. *Системный подход и принцип деятельности* / Э. Г. Юдин. – М.: Наука, 1978. – 167 с.
 9. Рузавин Г.И. *Методология научного познания: [учеб. пособие для вузов]* / Г.И. Рузавин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 287 с..
 10. Див.: Бойко А.М. *Методологія пізнання економічної злочинності* / А.М. Бойко // *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* – 2008. – Випуск 47. – С.153-163.
 11. Рабінович П.М. *Наука філософії права: До характеристики предмета й методології* / П.М. Рабінович. // *Проблеми філософії права:* – К.; Чернівці: Рута, 2003. – Т. 1. – С. 22-25.
 12. Ишчаков С.М. *Исследование преступности. Проблемы методики и методологии: монография* / С.М. Ишчаков. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2012. – 335 с.
 13. *Transparency International* [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.transparency.org
 14. *Антикорупційні стратегії для країн з перехідною економікою* / За ред.. І. Сікори. – Київ, Візком, 2002. – 132 с.
 15. *Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні* / [І. Коліушко, В. Тимощук, О. Банчук та ін.; І. Бекешкіна]; Центр політико-правових реформ, Фонд «Демократичні ініціативи». – К.: Москаленко О.М. ФОП, 2009. – 196 с.
 16. *Теоретические основы исследования и анализа латентной преступности: монография* / под. Ред. С.М. Ишчакова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2011. – 839 с.
 17. *Борьба с ветряными мельницами? Социально-антропологический подход к исследованию коррупции* / Сост. и отв. ред. И.Б. Олимпиава, О.В. Паченков. – СПб.: Алетейа, 2007. – 234 с.

Бойко А.М. Методологія пізнання корупційної злочинності

Викладено головні положення методології пізнання корупційної злочинності. Проаналізовано основні концептуальні підходи та науково обгрунтовані вимоги до формування програми дослідження корупційної злочинності. Визначено важливі методологічні проблеми дослідження корупційної злочинності.

Ключові слова: кримінологія, методологія кримінологічного дослідження, корупційна злочинність, методологія пізнання корупційної злочинності

Бойко А.М. Методология познания коррупционной преступности

Изложено главные положения методологии познания коррупционной преступности. Проанализировано основные концептуальные подходы и научно обоснованные требования к формированию программы исследования коррупционной преступности. Определены важные методологические проблемы исследования коррупционной преступности.

Ключевые слова: криминология, методология криминологического исследования, коррупционная преступность, методология познания коррупционной преступности

Boyko A.M. Corruption crime perception methodology

The article deals with the main theses of corruption crime perception methodology.

The major conceptual approaches and scientific demands to the formation of the corruption crime programme researching are analyzed. Important methodological problems of corruption crime studies are determined.

Keywords: criminology, criminological research methodology, corrupt crime, methodology of corrupt crime cognition.

Газдайка-Василишин І. Б.

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА
ХАРАКТЕРИСТИКА НЕОБЕРЕЖНОГО
ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА**

УДК 343.7

Постановка проблеми. Одним із засобів захисту права власності від протиправних посягань є кримінально-правова охорона власності. Кримінальний кодекс України (далі – КК) визначає, які суспільно-небезпечні посягання на власність є злочинами. До системи злочинів проти власності ним віднесено і необережне знищення чи пошкодження майна, кримінальна відповідальність за яке передбачена статтею 196 КК. Від правильного, точного розуміння кожної із ознак цього складу злочину залежить правильність та однотипність застосування даної кримінально-правової норми. Особливої уваги цей склад злочину заслуговує в період гуманізації кримінального законодавства з огляду на тенденцію декриміналізації діянь, зокрема тих, що вчиняються через необережність.

Стан дослідження проблеми. Питання кримінально-правової характеристики необережного знищення чи пошкодження